

11. Русова Софія. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. // За ред. Є.І. Коваленко. – К.: Либідь, 1997. – Кн. 1. – 272 с.
12. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибрані твори: В 5 т. – К.: Рад. Школа, 1976. – Т.1. – 654 с.
13. Философский словарь / Под ред. И. Фролова – М.: Политиздат, 1986. – 590с.
14. Философский энциклопедический словарь. – М.:ИНФРА. – М., 1999. – 576с.
15. Штейнер Р. Познание человека и учебный процесс / Перевод с нем. Д. Виноградова. – М.: Парсифаль, 1998. – 128 с.

Л.В. Старовойт,
канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОЇ ПРАЦІ

Постановка проблеми. Творчий розвиток дітей дошкільного віку потребує розробки відповідної методики та впровадження її у практику. На основі вивчення психолого-педагогічної літератури нами розроблена концептуальна модель творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами художньої праці. Її основу становлять три базових принципи: принцип системності, принцип пріоритетності і принцип варіативності засобів творчого розвитку.

Аналіз попередніх досліджень. Ученими неодноразово підкреслювалася думка, що формування здібностей є керованим психолого-педагогічним процесом, що включає вплив на мотиви творчої діяльності (О.Дусавицький, О. Киричук), пізнавальні інтереси (Н. Бібік, Г. Щукіна), загальнонавчальні вміння (Н.Каневська, Н. Підгорна, О. Савченко). Проблемі дошкільної освіти присвятили свої праці Л.Болотіна, Р.Борщ, Н.Гагаріна, Н.Горошко, Є.Дубровська, Т.Козакова, Н. Лисенко, Т.Піманська та інші. Разом із тим, серйозними перешкодами у справі впровадження новітніх методів та прийомів розвитку творчих здібностей дітей є, по-перше, тривалий перехід до особистісно-орієнтованої моделі взаємодії педагога з вихованцем, який реалізовано далеко не у всіх закладах дошкільної освіти, по-друге, недостатня розробленість системи роботи з розвитку творчих здібностей, особливо, що стосується роботи з дітьми. Отже, виникає необхідність у розкритті шляхів творчого розвитку дітей дошкільного віку засобами художньої праці.

Виклад основного матеріалу. Процес творчого розвитку дітей старшої дошкільної групи засобами художньої праці базується на таких основних

етапах: 1) пізнавально-емоційний етап; 2) пошуково-діяльнісний етап; 3) художньо-творчий етап.

Виокремлення першого етапу (пізнавально-емоційний) зумовлено віковими особливостями дітей та специфікою їх діяльності. Адже виникнення творчої ситуації залежить від емоційно-почуттєвої сфери (почуття новизни, чутливість, схильність до творчого сумніву) та художнього сприймання. Якщо розвиток вольових, емоційних, мислительних процесів дошкільників перебуває у стані формування, то головне завдання вихователя на першому етапі полягало у створенні емоційного мікроклімату в колективі. З метою введення дітей у творчий процес необхідно було збудити інтерес до пізнання, сприймання й осмислення емоційно-образного змісту мистецтва. Педагогічна практика переконує, що результат творчої діяльності багато в чому залежить від початку заняття, від перших хвилин зустрічі вихователя з дітьми. Настрій педагога миттєво передається дошкільникам. Його перші слова, емоційна піднесеність, енергійність відіграють вирішальну роль у співпраці. Тому важливо забезпечити емоційно-позитивну атмосферу під час спілкування з дітьми. Використання різних видів мистецтва у формувальному експерименті дало змогу дітям зануритись у художній образ мистецтва його образну мову, це сприяло розвитку уяви, фантазії, формування мотивації до творчої діяльності. Зазначмо, що стимулами мотиваційного компоненту, крім заняття, були такі форми як екскурсії та ігри, які сприяли збудженню інтересу до пізнання мистецтва та творчої діяльності дітей.

Враховуючи специфіку старшого дошкільного віку, ми застосовували пошукові методи, що сприяло як створенню мотивації до творчої діяльності, так і її закріпленню у предметно-практичній діяльності дітей. Система пошукових методів передбачала застосування творчих завдань, які дали змогу дітям створювати художні образи. При цьому у системі творчих завдань нами виділено декілька їх видів, зокрема, що мають художньо-образний характер і ті, що залучають дітей до предметно-практичної діяльності. Вони були спрямовані на зростання самостійності дітей, ускладнення їх пошуково-мислительних дій, на динаміку розгортання творчих проявів дітей у створенні художнього образу, збільшенням елементів інтеграції.

У нашому дослідженні творчі завдання та їх розв'язок розглядаються з погляду творчої самореалізації дітей, а також оволодіння ними новими знаннями та способами творчої діяльності. Для оволодіння новими знаннями використовувалися методи і завдання, спрямовані на стимулювання творчої діяльності дітей. Такими методами є гра (художня, пізнавальна), що забезпечує у творчому процесі емоційну обстановку, створює сприятливий настрій, заохочує до пізнання; метод створення ситуацій інтересу до оволодіння знаннями, тобто використання цікавих пригод, гумористичних уривків, випадковостей, життєвих несподіванок; метод опори на життєвий досвід, тобто використовуються повсякденні спостереження дітей (фактів, явища, події).

Художня гра, як засіб педагогічної корекції емоційної сфери особистості дошкільника є невід'ємною частиною одного з найефективніших методів

психокорекційного впливу – арт-терапії, який побудований на використанні мистецтва як художньо-образної діяльності та заснований на стимулюванні креативних творчих процесів. Художня гра стала джерелом нових позитивних переживань дитини, поєднаних із вивченням та реалізацією можливостей творчої експресії, що породжувала нові креативні потреби і способи їх задоволення. Щоб найкраще інтенсифікувати підключення емоційної сфери дитини, ми врахували особливості саме художньої гри, яка є симбіозом рольової гри та рис художньої діяльності. Цього ми досягли шляхом:

- обов'язкової актуалізації та залучення індивідуального досвіду дітей до сфери ігрової діяльності; при цьому малося на увазі, що актуалізації підлягає не будь-який, а саме емоційний досвід – коло емоційно-насичених уявлень, образів – необхідний та обов'язковий компонент художньої гри;

- поєднанням гри із творами мистецтва, завдяки чому відбувалося ефективне засвоєння соціально вагомих цінностей;

- креативного спрямування характеру художньої гри на основі несподіванок, новизни, творчого самовідкриття її перебігу.

На другому – пошуково-діяльнісному етапі, передбачалося виявити в дітей прояви інтуїції, нестандартності процесу мислення, здатність знаходити аналогії частково-самостійних пошукових дій, творчої уяви, закріпити потяг до вираження художніх образів засобами мистецтва. Тому вихователь у ході евристичної бесіди запитаннями націлював здійснювати самостійний пошук, допомагав проявити індивідуальність. Основними мотивами в предметно-практичній діяльності були: схвалення вихователя, цікаві завдання.

Активізуючи дітей на пошукові дії (пошук потрібної інформації, пошук варіантів у створенні образу, відбір кращих, оригінальніших варіантів, аргументація дій) створюються ситуації, які заохочують дітей до пошукових дій. Для цього вихователям слід знайомити дітей з цікавою інформацією та спонукати їх до самостійних спроб пошуку цікавих фактів з життя, спостереження із почутого тощо.

Під час другого етапу дослідження дітям надається можливість перенести акценти засвоєння знань на їх відкриття у предметно-практичній діяльності. На даному етапі змінюються мотиви предметно-практичної діяльності. Надається більша перевага таким мотивам: розширити свої знання, пізнати щось нове, прагнення висловити власні думки, отримати схвалення як вихователя, так і одногрупників.

На пошуково-діяльнісному етапі творчого розвитку дошкільників засобами художньої праці відбувається накопичення естетичного досвіду, необхідного для більш глибокого проникнення в сутність тих явищ і процесів, які викликали у дітей помітний інтерес. При цьому важливо скористатися такими методами навчання, як порівняння, узагальнення, знаходження спільного й відмінного в тому, що характеризує естетичну виразність, зміст, функції окремих предметів, явищ природи, побутового середовища тощо. На цьому етапі творчого розвитку дітей завдання полягає в тому, щоб дошкільники опанували способами самостійної оцінки, порівняння, узагальнення матеріалу,

який вони зможуть використати у творчому процесі. Цей етап є функціонально важливим, адже він пов'язаний з підготовкою дітей до створення й формування зовні естетичної свідомості уявного художнього образу. Цей етап в організації художньої творчості дітей відрізняється від попередніх тим, що основна увага зосереджується на власному баченні дитиною того, що має стати основою художнього образу. З цією метою актуалізуються дії вихователя, спрямовані на розвиток у дітей творчої уяви, фантазії, вміння визначати характерне, типове, особливе й виразне за допомогою матеріалів з художньої праці.

На третьому художньо-творчому етапі від дітей вимагається самостійне виконання творчих завдань. При цьому участь вихователя має бути мінімальною, лише в складних ситуаціях він надає індивідуальну допомогу, особливо дітям з низьким рівнем творчого розвитку. На даному етапі відбувається реалізація творчого задуму. Діти створюють те, що виявилось у їх естетичній свідомості, набуло уявних форм, отримало вмотивоване схвалення й позитивну оцінку. Цей етап організації творчої діяльності спрямований на те, щоб за допомогою різних інструментів та засобів діти навчилися втілювати творчий задум, передавати свої естетичні почуття, думки тощо. Перед вихователем постає завдання допомогти дітям у їх творчих намірах. Як засвідчує досвід педагогічних спостережень, дошкільники успішно виконують свої творчі роботи за умови достатнього оволодіння способами практичного втілення творчої ідеї, задуму тощо. У процесі аналізу та оцінки результатів творчої діяльності вихователь отримує можливість відслідковувати стан і динаміку творчого розвитку дітей, поглиблювати їх розуміння ролі окремих елементів творчого процесу, виявляти характер і рівень прийнятих і реалізованих дітьми творчих завдань, впливати на зміцнення їх особистих рис і властивостей.

Висновки. Таким чином, основна увага вихователя в процесі художньої праці має бути спрямована на розвиток у дітей уваги, словесно-логічної пам'яті, образного і логічного мислення, репродуктивної і творчої уяви, інтелектуальних здібностей. Дошкільники в процесі художньої праці мають змогу порівнювати, узагальнювати, запам'ятовувати, міркувати, уявляти, вирішувати логічні завдання та пізнавати багато нового. У створенні розвивального середовища вихователю варто враховувати такі аспекти: моделювання творчих ситуацій у співпраці з дітьми; використання якісно-нових прийомів, що ґрунтуються на рефлексивно-вольових механізмах співпереживання й емоційно-позитивного оцінювання і ведуть до самовиховання, самоствердження особистості. Це сприятиме формуванню пізнавальних інтересів, позитивної мотивації, спонукатиме до творчої діяльності.

Література

1. Грибовська А. А. Навчання дошкільнят декоративному малюванню, ліпленню, аплікації: конспекти занять [Текст]. / А.А. Грибовська. – Х.:Скрипторий, 2008. – 151 с.

2. Григор'єва Г.Г. Розвиток дошкільника в образотворчої діяльності [Текст]. / Г.Г. Григор'єва. – К., 1999. – 84 с.
3. Григор'єва Г.Г. Изобразительная деятельность дошкольников [Текст]. / Г.Г. Григор'єва. – М., 2005. – 73 с.
4. Казакова Т.Г. Теория й методика развития детского изобразительного творчества [Текст]. /Т.Г. Казакова. – М.:Владос, 2006. – 128 с.
5. Комарова Т.С. Дитяче художня творчість[Текст]. / Т.С. Комарова. – К., 2005. – 85 с.
6. Халезова Н.Б. Декоративная пластика и декоративная лепка в детском саду[Текст] / Н.Б. Халезова. – М.: Сфера, 2005. – 114 с.

І.Сточко,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент Л.В.Старовойт

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Зміна умов суспільного життя, перехід виробничої галузі держави до ринкових відносин, об'єктивне осмислення реалій ХХІ століття з особливою гостротою висуває питання про підвищення ефективності трудової діяльності людини. Адже саме активна, творча, працелюбна особистість здатна справитися з сучасними викликами. Звісно, основу такого ставлення особистості до своєї діяльності в усіх сферах життєдіяльності закладає освітня галузь, починаючи вже з першої своєї ланки. Найбільш дієвим у цьому плані є трудове навчання, спрямоване на вироблення відповідних трудових компетентностей та самостійності, професійної майстерності, готовності до життя у ринкових умовах. Очевидно, що важливим напрямом реалізації визначених завдань є активізація форм і методів трудової діяльності учнів на уроках. Саме трудове навчання має більше можливостей для ефективного формування і розвитку конструктивних умінь та навичок учнів за умови організації їх творчої пізнавально-самостійної діяльності та використання при цьому доцільних активних засобів, методичних прийомів у процесі праці.

Основні дослідження та публікації. Проблема активізації пізнавальної самостійності в процесі трудового навчання у педагогічній теорії і практиці не нова. До неї зверталися багато вчених, педагогів-практиків на всіх етапах розвитку педагогічної думки. Ідею активізації навчання за допомогою наочності, шляхом активного спостереження, узагальнення та самостійних висновків висловлювали педагоги І.Песталоцці та Ф.Дістервег, письменник Ф.Рабле та ін. Загальні основи активного трудового навчання школярів одержали розвиток у дослідженнях М.Гончарова, В.Оржеховської, Д.Тхоржевського та ін. Зокрема, останнім доведено, що на ефективність